

СПРАВА «МЕДВІДЬ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF MEDVID v. UKRAINE)

(Заява № 7453/23)

Стислий виклад рішення від 10 жовтня 2024 року

Заявник тримається під вартою в Роменській виправній колонії № 56. У червні 2003 року Апеляційний суд Київської області визнав його винним у вчиненні подвійного вбивства, скоєного у грудні 2002 року, та обрав йому покарання у виді довічного позбавлення волі. У жовтні того ж року Верховний Суд України залишив цей вирок без змін. Заявник у період з 2014 до 2019 років та у лютому 2021 року подавав клопотання до національних судів щодо заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років, а у лютому 2021 року – клопотання про умовно-дострокове звільнення. У всіх клопотаннях йому було відмовлено. У грудні 2022 року в Роменській виправній колонії була скликана комісія для визначення ступеня виправлення заявника; вона дійшла висновку, що заявник не відповідав вимогам для подання клопотання про заміну його покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Заявник також стверджував, що він отримав повний текст висновку комісії лише у середині серпня 2023 року. Законом України від 18 жовтня 2022 року № 2690-IX, який набрав чинності 06 листопада 2022 року, були внесені зміни до кримінального законодавства України, відповідно до яких була запроваджена система, яка передбачала скорочення строку довічного позбавлення волі. Наказом Міністерства юстиції України від 17 лютого 2023 року № 631/5, який набрав чинності 03 березня 2023 року, до Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2012 року № 957/21269, було внесено зміни, які включають деталі роботи, яку мають проводити відділи із засудженими до довічного позбавлення волі згідно зі змінами, внесеними до Кримінально-виконавчого кодексу України. До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що його покарання у вигляді довічного позбавлення волі не можна було скоротити, і стверджував, що новий механізм умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, не виправив ситуацію. Розглянувши скаргу заявника та посилаючись на свою практику, Європейський суд наголосив, що обрання покарання у виді довічного позбавлення волі дорослому правопорушнику саме собою не є забороненим або несумісним зі статтею 3 Конвенції або будь-якою іншою статтею Конвенції, за умови, що воно не є явно непропорційним. Однак, довічне позбавлення волі може залишатися сумісним зі статтею 3 Конвенції, лише якщо існує як перспектива звільнення, так і можливість перегляду – обидві з них повинні

існувати з дати ухвалення вироку. Європейський суд зазначив, що змінами, внесеними до кримінального законодавства, був запроваджений механізм, згідно з яким після відбуття п'ятнадцяти років початкового строку покарання особи, засуджені до довічного позбавлення волі, могли очікувати на заміну вироку на покарання у виді позбавлення волі на певний строк з подальшим його скороченням. Вимоги, яким повинні відповідати засуджені, щоб мати право на таке пом'якшення, а також порядок оцінки їхнього виправлення наведені у Кримінально-виконавчому кодексі України і детальніше в підзаконних актах, прийнятих Міністерством юстиції. І хоча запроваджений механізм умовно-дострокового звільнення не передбачає можливості безпосереднього звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі, окрім пом'якшення його у судовому порядку, такий підхід до можливості скорочення довічного позбавлення волі вже розглядався Європейським судом раніше та був визнаний задовільним. Європейський суд вказав, що з відповідного законодавства випливає, що засуджений до довічного позбавлення волі може розраховувати на заміну покарання у виді довічного позбавлення волі додатковими п'ятнадцятьма-двадцятьма роками позбавлення волі вже після того, як такий засуджений відбуде п'ятнадцять років початкового строку покарання. Це вже дає засудженим надію, що у випадку дотримання ним сумлінної поведінки й демонстрації ознак ресоціалізації, його початкове покарання у виді довічного позбавлення волі буде на практиці замінено покаранням у виді позбавлення волі на строк тридцять років. До того ж, якщо засуджений залишатиметься на шляху виправлення, він може розраховувати на звільнення після відбуття ним двадцяти шести років і трьох місяців свого початкового покарання. Такі рішення ухвалюються трьома суддями за участю відповідного засудженого та його захисника. На думку Європейського суду, така система забезпечує засудженому до довічного позбавлення волі достатньо визначений порядок, який передбачає чіткі часові межі та вказує на спробу досягнення належного балансу між інтересами відповідної особи та суспільства, до якого вона прагне повернутися. Таким чином не можна сказати, що оскаржувана методика є заплутаною, вводить в оману або є недостатньо чіткою. Також, у контексті наведених міркувань і того факту, що деяким засудженим до довічного позбавлення волі вдалося домогтися заміни свого покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк, не можна сказати, що система є неефективною в теорії чи на практиці. Отже Європейський суд дійшов до висновку, що у період між остаточним обранням покарання заявнику у виді довічного позбавлення волі (02 жовтня 2003 року) і датою, коли новий механізм умовно-дострокового звільнення повноцінно почав функціонувати (03 березня 2023 року), заявник перебував у ситуації невизначеності, й існувала відсутність чітких і реалістичних перспектив дострокового звільнення – усупереч статті 3 Конвенції. Тому в контексті цих висновків Європейський суд зазначив, що немає необхідності здійснювати оцінку інших скарг або тверджень, висунутих сторонами щодо подій і

рішень, які мали місце до 03 березня 2023 року. Європейський суд також зазначив, що після 03 березня 2023 року нещодавно запроваджений механізм умовно-дострокового звільнення надав заявнику реальну можливість перегляду його покарання у виді довічного позбавлення волі протягом зазначеного конкретно визначеного строку та за чітких умов. Отже, порушення статті 3 Конвенції після цієї дати не було.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує заяву прийнятною;
2. Постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції щодо періоду тримання заявника під вартою з 02 жовтня 2003 року до 03 березня 2023 року;
3. Постановляє, що не було порушено статтю 3 Конвенції стосовно періоду після 03 березня 2023 року;
4. Постановляє, що встановлення порушення саме собою становить достатню справедливу сатисфакцію завданій заявнику моральної шкоди;
5. Постановляє, що:
 - (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику таку суму, яка має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: 3125 (три тисячі сто двадцять п'ять) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана Тарахкала;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
6. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.